

Η υφαντική στο Παλαίкуδρο

της Ελένης Βαρνάβα, φιλόλογου

Αναπολώντας την παιδική μας ζωή στο Παλαίкуδρο, χρόνια πριν το βίαιο ξεριζωμό του '74, πολλοί από μας θυμόμαστε τη μητέρα στον αργαλειό να υφαίνει ώρες ολόκληρες, με υπομονή και μεράκι, πολλές φορές στο φως της λάμπας του πετρελαίου.

Πραγματικά, ως τα τέλη της Αγγλοκρατίας, σε κάθε σπίτι του χωριού, στον ηλιακό, στην τσάμπρα ή σ' ένα άλλο δωμάτιο, σε μια άκρη, ήταν στημένη η βούφα, το αρκαστήρι. Κι οι κοπέλλες, με περισσή δεξιοτεχνία, ύφαιναν τα προικιά τους ή πολλές γυναίκες συμπλήρωναν το οικογενειακό εισόδημα, εκτελώντας παραγγελίες γνωστών πραματευτάδων της Λευκωσίας (Απέητος, Συρίμης κ.ά.). Εκείνοι τις προμήθευαν με τα απαραίτητα υλικά (νήματα και αλεύρι για να “ψυσιάσουν”) κι εκείνες τους παρέδιδαν τόπια ολόκληρα ύφασμα βαμβακερά, μεταξωτά κ.ά) για σεντόνια, πετσέτες και τόσα άλλα.

Δύσκολη η υφαντική, τσάκιζε κόκκαλα. Πολλές γυναίκες δε, δούλευαν όλη μέρα στα χωράφια και το βράδυ ύφαιναν πήχες ολόκληρους ύφασμα. Πληρώνονταν πέντε γρόσια για ένα τόπι (20 πήχες) ύφασμα ίσιο (υφασμένο με ένα μακούτζι) και έξι γρόσια για υφασμένο με δύο μακούτζια.

Τα κυριότερα μέρη της βούφας είναι:

- α) **Οι στύλλοι**, που είναι τέσσερεις, στερεωμένοι στο έδαφος, σε σχήμα παραλληλόγραμμο.
- β) **Το αντίν**, κυλινδρικό ξύλο στο οποίο τυλίγεται το υφαντό.
- γ) **Το πσιάντιν**, επίσης κυλινδρικό ξύλο, από το οποίο ξετυλίγεται το στημόνι. Σε αρχαιότερους τύπους βούφας το πσιάντιν χρησίμευε μόνο στο να κρατεί τεντωμένες τις κλωστές, που ξετυλίγονταν από το μπροστινό μέρος της βούφας και περνούσαν πάνω απ' αυτήν, στερεωμένες από
- δ) **Την κάτσην**, οριζόντιο κυλινδρικό ξύλο στερεωμένο στην οροφή του σπιτιού.
- ε) **Το χτένιν**, μέσα από το οποίο περνούν οι κλωστές. Κινείται μπροσπίσω και είναι στερεωμένο σε δυο
- στ) **πέταλα**, κάδета τοποθετημένες σανίδες, στερεωμένες στην
- ζ) **βέρκα**, κομμάτι ξύλου, τοποθετημένο οριζόντια μεταξύ των στύλλων.

- η) **Τα πατήδκια**, που είναι δύο, και κινούν τις κλωστές του στημονιού πάνω και κάτω.
- δ) **Τα μιτάρκα**, κάθετα τοποθετημένα νήματα πίσω από το χτένι, μέσα από τα οποία περνούν οι κλωστές του στημονιού. Τα μιτάρκα συγκρατούνται στις επιθυμητές διαστάσεις με τις
- ι) **μιτόβερκες**. Οι μιτόβερκες και τα μιτάρκα ανεβοκατεβαίνουν με τη βοήθεια των πατηδικιών.

Ολόκληρη διαδικασία ήταν η προετοιμασία των νημάτων που θα ύφαιναν, το “ψύσιασμα”. Αφού έφτιαχναν και έψηναν πίτες με αλεύρι, τις βουτούσαν σε νερό, τις έκοβαν τις ζύμωναν και έφτιαχναν την “ψύσιη”. Κατόπιν την αραίωναν με νερό. Βουτούσαν ύστερα το νήμα στο χυλό. Στη συνέχεια το κάννιζαν στο δουλάππι και στην ανέμη. Το έβαζαν έπειτα στις θκιάστρες. Μετά, τοποθετούσαν παλούκια στον τοίχο, σε δυό παράλληλες σειρές και περνούσαν τα νήματα γύρω απ’ αυτά. Όταν στέγνωσαν, τα τοποθετούσαν στον αργαλειό.

Ύφαιναν διάφορα είδη σεντονιών:

- 1) Βαμβακερά (κάτω χίντικο, πάνω νήμα βαμβακερό που το έκλωθαν στο δουλάππι).
 - 2) Βαμβακερά ταϊστά
 - 3) Κλωστρά (με ττίρα)
 - 4) Μεταξωτά (ιταρέδες) από νήμα κλωστρό και μετάξι)
 - 5) Ολομέταξα
 - 6) Ταϊστά μεταξωτά (από μετάξι και ττίρα)
 - 7) Κουκκούλάρικα (από καθαρό μετάξι και κουκκούλλι. (Έβαζαν τα κουκκούλια του μεταξοσκώληκα πάνω σε κάρβουνα, σκεπασμένα με στάχτη. Από την αύρα της φωτιάς τα κουκκούλια άνοιγαν. Όταν κρύωναν, τα τίναζαν με το αδράχτι, τα τύλιγαν και έφτιαχναν την κλωστή που λεγόταν. “κουκκούλι”).
 - 8) Μάλλινα (χίντικο κάτω, πάνω μαλλί. Με το αδράχτι τύλιγαν το μαλλί του προβάτου, το πενούσαν στον απήλιχτρο και το έκαναν δηλιά. Πριν το υφάνουν, το φούσκωναν σε σαπουνάδα και ύστερα το μασούριζαν).
- Επίσης ύφαιναν διάφορα υφάσματα για τραπεζομάντηλα και πετσέτες κουζίνας (μαντηλιές).

Με χίντικο και νήμα κόκκινο ή πράσινο ύφαιναν τα γνωστά καρρώ-τραπεζομάντηλα και πετσέτες καδώς και πετσέτες λευκές με κόκκινες λωρίδες στις δυο στενές πλευρές.

Ακόμα, τους ιταρέες, δηλαδή υφάσματα για σκλουβέρκα, πορκιερούθκια και τορναρέττους του κρεβατιού.

Από χίντικο βαμμένο (άσπρο, κόκκινο, μαύρο) ύφαιναν τις αλατζιές για φορέματα και πουκάμισα. Από βαμβακερό (χίντικο και κλώστρο) που το έβαφαν ύστερα μαύρο, έφτιαχναν τις βράκες των αντρών.

Ακόμα ύφαιναν κορτανέες με κλώστρο και ττίρα ή κορτανέες ολοχίντικους για γυναικεία και ανδρικά εσώρουχα ή πουκάμισα.

Τέλος, με λωρίδες από παλιά υφάσματα (τις τύλιγαν σε ακκαννούρα) ύφαιναν τις πατανίες (κουβέρτες) καδώς και χαλιά.

Πολλές οι υφάντρες του Παλαικύδρου: Η Πουρκουρού κι η αδελφή της Μαριτσού, η Τζυρκακού, οι Βαρναβούδες κι οι Θεολίνες, οι Μηλικουρούς, οι κόρες της Αννέτας, η Μαρίτσα της Πατίνας, η Σωτήρα Πατά, οι Σαββίνες, η Τταλλού του Καμηλάρη, η Ελένη της Αννούς και τόσες άλλες.

Ο κατακλυσμός της αγοράς, την τελευταία 30ετία, με υφάσματα βιομηχανικής παραγωγής περιορίσε στο ελάχιστο τη χρήση της βούφας. Εκτός από τα χωράφια, οι Παλαικυδρίτισσες δούλευαν στα τουβλοποιεία του χωριού, σε εργοστάσια στη Λευκωσία, γίνονταν μοδίστρες, μορφώνονταν. Η βούφα στα πιο πολλά σπίτια ξηλώθηκε ή έμεινε σαν ένα διακοσμητικό στοιχείο του σπιτιού. Για τους νεότερους κατάντησε μουσειακό πα είδος.

Το μόνο που έμεινε στις υφάντρες ήταν ν' ανοίγουν το ερμάρι τους, και κατεβάζοντας τα τόσα είδη που είχαν οι ίδιες υφάνει, με τόσο μεράκι κι υπομονή, να κουνούν το κεφάλι νοσταλγικά: “Μάνα μου, μα εν τα σιέρκα μου που τα εκάμαν ούλλα τούτα; Φυλάξετέ τα, μάνα μου, να μ' αθθυμάστε”.

Πού να ΄ξεραν οι καλές μας μανάδες πως τα υφαντά, τις μπιμπίλες του βελονιού, τα παπλώματα του σμιλιού και τα τόσα άλλα εργόχειρα τους, που με καμάρι και στοργή φύλαγαν, σαν ένα κομμάτι ακριβό του εαυτού τους - για τα παιδιά κι εγγόνια τους, θα τα τραβούσαν μια μέρα άπονα κι αρπακτικά χέρια Τούρκων στρατιωτών (που γύρευαν κανένα χρυσαφικό ανάμεσα τους) και πως θα κατέληγαν σε ξένα χέρια, θα στόλιζαν άλλα σπίτια, θα τα χαίρονταν άλλοι...